

Edo Škulj in Jurij Dobravec: Orgle Slovenije Srednja vas v Bohinju: Ars organi Sloveniae (Jarina Bohinj) in Dobravec d. o. o., 2018, 674 strani

Nova monografija *Orgle Slovenije/Pipe Organs of Slovenia* ta hip vodilnega avtorskega organološkega tandema (prof. dr.) Eda Škulja in Jurija Dobravca predstavlja zagotovo največje organološko delo. Njuno obsežno delo je izšlo v (prvi) nakladi 1094 izvodov po ceni 83 €, kar simbolno tudi pomeni obdelavo in uvrstitev natančno takega števila orgelskih inštrumentov na Slovenskem. Obravnavane so orgle izključno znotraj sedanjih in aktualnih državnih meja Slovenije. Avtorja sta si sicer tandemsko delo razdelila tako, da je prvi (Škulj) avtor (izbire in priprave) besedila, drugi (Dobravec) pa še avtor fotografij, zgodovine, podatkov in grafik. Ker je delo v kar dobršnem (vsaj naslovi in še kaj) delu prevedeno v angleški jezik, je bil bralec tega besedila Andrew Hayden. Avtorja sta za podlage objavljenih zemljevidov uporabila »uradne« zemljevide Geodetske uprave RS, na njih pa so natančno označene vse lokacije orgelskih inštrumentov na Slovenskem. Obsežno monografijo je natisnila Tiskarna knjigoveznica Radovljica. Tiskana je na relativno bogatem papirju in je v celoti barvna kar je zaradi fotografskih posnetkov orgelskih omar, orgel, cerkva, notografije zelo dobrodošlo. Še eden od simbolnih in ne tako nepomembnih podatkov velja za tole izdajo: Teža vsakega izvoda je skoraj 3 kg (ali natančno 2840 g). Nagovore k izdaji so prispevali naša Jurij Bizjak in Lojze Lebič ter Nemec Martin Kares. V kolofonu knjige sta avtorja navedla celo primer citiranja njune knjige, in sicer: »Škulj Edo in Dobravec Jurij: *Orgle Slovenije. Pipe Organs of Slovenia. Jarina Bohinj – Ars Organi Sloveniae*, 2018.« Zaradi aktualnosti medijskega časa in prostora pa sta opozorila še na dodatne vsebine, prevode in opombe (k besedilu), ki so na voljo na spletni strani *orgle.si*.

Delo samo je razdeljeno na šest poglavij, predpoglavje (*Pokloni in zahvale*) in kar nekaj dodatkov: *Kazala*, *Priloga* (z osebnimi imeni, kraji in viri). Koprski škof dr. Jurij Bizjak je svoje spremno besedilo (v uvodnih nagovorih) naslovil s *Kraljico glasbil* in kar je nedvomno najznačilnejša oznaka za glasbeni inštrument orgle. Če mu dodamo še *inštrument s tisočnimi piščalmi*, smo ga označili v celoti. Skladatelj in akademik Lojze Lebič je svoje skoraj kontemplativno razmišljanje naslovil *Musica praeludium viate aeternae/Glasba je uvod v večno življenje*. Evangeličan in predsednik nemške zveze orgelskih izvedencev dr. Martin Kares je napisal besedilo v izvirni nemščini (izdajatelji pa so ga prevedli še v slovenščino) *Raznolikost dediščine – orgelska kultura v Sloveniji*. (So) avtorja se nato zahvalita številnim sodelavcem, svetovalcem, pomočnikom in »množici posameznikov in ustanov« (kot sta to navedla sama), verskim in civilnim in še katerim. *Zgodovinski pregled – orglarji na Slovenskem* je prvo in obširnejše poglavje knjige, ki je tako kot doslej in še poslej tudi bogato in kakovostno likovno opremljena ter obarvana. Ta pripoved se pne od glasbene (cerkvene) in orgelske zavetnice sv. Cecilije in sv. Hieronima (od 3. stol. n. št. dalje). V tem poglavju si sledijo *Križpotje srednjega veka*, *Iz renesanse v visoki barok*, *Pozni barok*, *Kranjska*, *Štajerska in Koroška*, *Primorska*, *Klasicizem*, *Cecilijanstvo*, *Po Veliki vojni* in *Samostojna Slovenija*. Ta del je v celoti in konsektivno preveden v angleški jezik. V *Obliki* avtorja razložita (spet v angl. in slov.) sistematiko, po kateri bosta predstavila ves navedeni orgelski inštrumentarij na Slovenskem: od ideje, izhodišč, namena in cilja, kataloga, krajev, podatkov o orglah, fotografijah, povezavi in do oznak tonov po obsegu klaviatur. Sledi najobsežnejši del, ki tako rekoč na kar nekaj sto straneh prikaže ves omenjeni repertoar orgelskih inštrumentov na Slovenskem. Po abecednem vrstnem redu krajev (od A do Ž, torej od Adlešičev pa vse tja do Žužemberka) so predstavljene orgle od prostora – patrona župnijske cerkve, leta postavitve (orgel) in avtorja (orglarja; vse na levi strani naslova), evidenčne številke dediščine – stavbe do oznake pre-

vladujoče uporabe orgel: hišne ali zasebne, za izobraževanje, v javni ustanovi, koncertne o., liturgična uporaba, muzejski eksponat, neznano/ni v uporabi in ostanki ali ruine inštrumenta. Za marsikatero od predstavljenih orgel je navedenih več oznak, pač vse tiste, po katerih določen inštrument stoji na povsem določenem in konkretnem mestu. Pod fotografijo omare, orgelskega proscenija ali celo celotnih orgel (odvisno pač od njihove velikosti) pa so navedeni za vsakega od predstavljenih inštrumentov opis in zanimivosti, število klaviatur (manualov), tip igralne trakture, dispozicija registrov, pedal in njegov obseg in obseg klaviatur, povezani kraji in spletni naslov (predstavljenih orgel). Slikovna in tekstovna predstavitev vsakih orgel je seveda glede na vse njihove različnosti še kako raznolika: od začetkov pa vse do dandanašnjega časa, ko je pri nas (po 1991) nastala cela vrsta zasebnih izdelovalcev, orglavcev. Za največje seveda velja uvrstitve več slik, mdr. tudi celostranske: *Cankarjev dom* v Ljubljani npr. na treh straneh (knjige), ljubljanska stolnica je npr. predstavljena na petih straneh, ž. c. Gospodovega oznanjenja Mariji pri Tromostovju 3 str., mariborska stolnica 3 str. itd. Vse manjše orgle so predstavljene v precej manjšem obsegu v knjigi (npr. po 2 do 3 na eni strani). *Pregled* prinaša orglarje, tj. izdelovalce inštrumentov, starosti in tipe traktur,¹ velikost, zgodovinsko pomembnost, skrbnike in rabo, Slovenijo v Evropi in ne nazadnje vse (slovenske orglarske) delavnice, ki so sodelovale še v l. 2018: (Anton) Škrabl, (Tomaž) Močnik, *Maribor* (Andrej Dvoršak s. p.), (Boštjan) Černe, (Simon) Kolar, (Drago) Lukman, (Branko) Košir in (Marijan) Bukovšek; spet v slov. in angl. j. V *podpisu* pa sta predstavljena oba avtorja (prof. dr. Edo Škulj, r. 1941, in Jurij Dobravec, r. 1965). Naslovnico bogatijo miniature posnetkov orgelskih omar v ž. c. sv. Marije v Vojniku, novomeške in ljubljanske stolnice in ž. c. sv. Nikolaja v Budanjah (pri Ajdovščini); zadnjo platnico pa še podoba *Kralja Davida in sv. Cecilije* argentinske grafičarke Amalije Perez Molek (iz l. 1980).

V prilogi, separatu *Orgel Slovenije*, je objavljeno imensko kazalo orglarjev in delavnic v Sloveniji (spet po abecednem vrstnem redu). Za skupaj 160 popisanih avtorjev, izdelovalcev orgelskih inštrumentov so na petih straneh navedeni kratki nazivi (in drugi nazivi in imena) in obdobje ter območje² delovanja. V tem so izdelali največ teh inštrumentov starejši orglavci: Josip Brandl, Franc Dev, Franc Goršič, Alois Hörbiger, Janez F. Janeček, Ivan Milavec, Franc Naraks, Peter Rumpel, člani (oče, sin in bratje) znane orglarske družine Zupan: Ivan, Ignacij st. in ml; med tovrstnimi novodobnimi »prvaki« pa so: Franc Jenko, Simon Kolar, Andrej F. Malahovski, *Mariborska škofijska orglarska delavnica*, Tomaž Močnik, Anton Škrabl idr. Sledijo zemljevidi specialke, na katerih je mogoče razbrati vse vasi in zaselke po posameznih področjih z natančnimi (številčnimi) podatki o položaju vseh obravnavanih in predstavljenih orgel v knjigi *Sledijo Ključni viri in dodatno branje*, slovenski prevod že citiranega angl. predhodnika-ključ branja (vseh) predstavljenih podatkov o posamičnih orglah, angleški prevodi najpogostejših in tipičnih strokovnih (cerkvenih, glasbenih idr.) izrazov in čisto na koncu še (uporabljene) okrajšave; spet dvojezično: slovensko in angleško.

V danem primeru gre zgolj za najpopolnejšo in kompleksno predstavitev orgel na Slovenskem ali tudi »slovenskih« orgel na našem ozemlju. Ne le zaradi nenehnega spogledovanja, nagibanja skozi evropsko okno (prevedeni teksti v angl.), ampak zaradi predstavljene sistematike je delo zagotovo med najvrednejšimi nasploh v slovenski organologiji. Četudi imamo Slovenci na tem področju kar nekaj tovrstnih del, ampak kaj podobnega tako po obsegu kot kakovosti (sistematiki) pa še ne. Avtorja sta z vsemi (inovativnimi) prijemi postavila pred nas monografijo, ki po kar nekaj kriterijih presega vse tisto, kar smo

¹ Naprava pri orglah, ki prenaša pritisk na tipke k sapnicam in kancelam (= predalčki v sapnicah orgel, ki vodijo zrak k piščalim).

² Dežele, države, mesta itd.

pred tem že imeli. Evropeizacija slovenske organistike je tako stopila v ospredje in nam ponovno prikazala ves blišč tega inštrumenta s tisočnimi piščalmi in s tem samo še enkrat potrdila, da so orgle pri nas na Slovenskem res kraljica inštrumentov. S tem pa je neposredno povezana tudi raven naše, torej slovenske organistike, produkcije (skladbe), reprodukcije (izvedbe, koncerti, diskografija) in pedagogike. Ta pa je za vse navedene zvrsti in discipline znotraj *Orgel Slovenije* in zaradi stanja ter števila orgelskih inštrumentov na Slovenskem na zelo visoki in evropsko primerljivi ravni.

Omenjena monografija je tako le posledica zatečenega stanja, vsemu skupaj pa vzrok visoka orgelska kultura na Slovenskem od nekdaj do dandanes. Pa ne samo zaradi »blišča« omenjene kulturne in še posebej glasbene dediščine, ampak tudi zaradi spleta vseh navedenih faktorjev – orgelskih delavnic in inštrumentov. Svoje doprineseta tudi relativno dolgi zgodovinski razvoj oziroma vloga cerkve, ki jo je v davni odigrala pozitivno na tem področju. Nazadnje ima orglarstvo vsesplošno kulturno vrednost in še posebej mesto v glasbeni zavesti v celotni vertikali glasbenega šolstva na Slovenskem – od izdelovalcev in popolnih ter kompleksnih orgelskih dosežkov tako v okviru percepcije kot tudi recepcije (slovenske) orgelske glasbe na vseh teh 1094 obravnavanih in predstavljenih orgelskih inštrumentov in ne nazadnje zdaj in tukaj: izključno po zaslugi tokratnega avtorskega knjižnega (monografskega) uspeha tandem Škulj-Dobravec (www.orgle.si).

Franc Križnar